

Archeologienota: De bouw van een politiekantoor aan de Weefstraat in Nazareth

Lawrence Dings

2. Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (projectcode 2018K345) blijkt verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem nodig, omdat onvoldoende informatie is gegenereerd om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Op uitdrukkelijke wens van de initiatiefnemer van de geplande werken dient verder vooronderzoek zonder/met ingreep in de bodem te worden uitgevoerd in een uitgesteld traject (omwille van juridische redenen).

Op basis van de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek werd duidelijk dat er archeologische waarden in de vorm van artefacten- en sporensites uit alle mogelijke perioden vanaf de steentijd tot en met de Tweede Wereldoorlog kunnen voorkomen in de ondergrond van het projectgebied.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek zonder/met in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Actoren	Studiebureau Archeologie	OE/ERK/Archeoloog/2015/00002 (bedrijf)
	Nick Van Liefferinge	OE/ERK/Archeoloog/2016/00111 (erkend archeoloog, redactie)
	Lawrence Dings	Archeoloog, auteur
Locatie	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Nazareth
	Adres	Weefstraat
Kadastrale gegevens		Nazareth, Afdeling 2, Sectie A, perc. 322A
Oppervlakte onderzoeksgebied		0,67 ha
Bounding Box	Punt 1	X 99861, Y 184611
	Punt 2	X 99965, Y 184737
Kadasterplan		Fig. 2.1

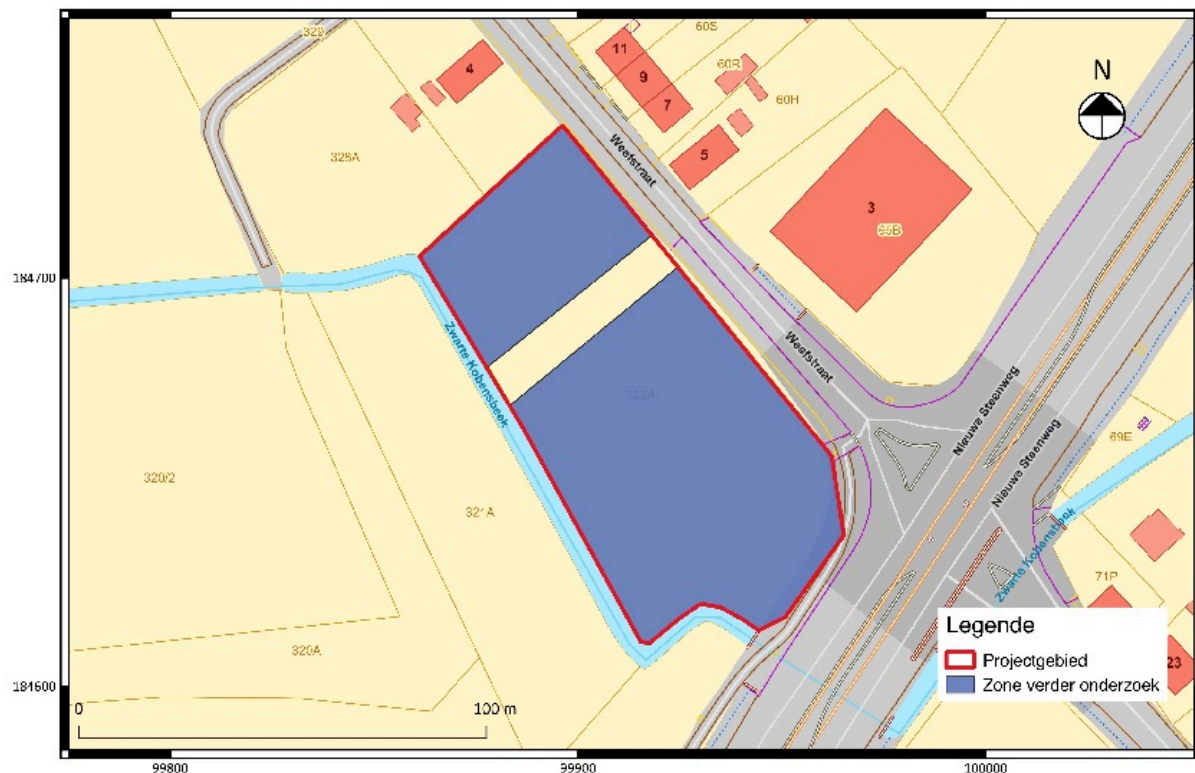

Fig. 2.1: Kadasterplan met inkleuring van de delen van het projectgebied die in aanmerking komen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem (©CADGIS).

2.2.2 Aanleiding van het vooronderzoek

De initiatiefnemer zal een aanvraag voor een omgevingsvergunning indienen voor de aanleg van een politiekantoor met een ondergrondse en bovengrondse parking. Het areaal van de nieuwbouw zal ongeveer 2548 m² bedragen. Tevens wordt een in- en uitrit voorzien die aansluit op de Weefstraat. In de zuidelijke sector van het terrein zal een groenzone worden ingericht. De definitieve schikking van de geplande werken is nog onzeker. Er dient rekening gehouden te worden met de mogelijkheid dat de bovengrondse parking verder uitgebreid kan worden in zuidelijke richting (= scenario B). De precieze uitgravingsdiepte voor de aanleg van de ondergrondse parking is nog onbekend. De verharding van de bovengrondse parking zal bestaan uit grasdallen.

Deze werken vormen een structurele bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische waarden op het terrein.

2.2.3 Resultaten bureauonderzoek/archeologische verwachting

Het terrein maakt deel uit van een regio waar in het verleden verscheidene archeologische waarnemingen met positief resultaat zijn verricht. Het terrein bevindt zich op een zwak aflopende valleiflank zeer dicht bij de Zwarte Kobensbeek. Paleolandschappelijk gezien betrof het een gunstige locatie voor het inrichten van woonplaatsen en activiteitenzones gedurende de (pre)historische periode.

Historisch kaartenmateriaal en luchtfoto's tonen aan dat er enkel op Ferrariskaart (ca. 1775) bebouwing situeert binnen het noordoostelijke deel van het projectgebied. Nadien lijkt het volledige areaal enkel dienst gedaan te hebben als landbouwgrond.

De bodem binnen het projectgebied wordt gekarteerd als een zandbodem met een verbrokkelde textuur B-horizont en ijzerconcreties. Aansluitend of zeer nabij het projectgebied worden Zcm- en Zbm-gronden gekarteerd. Dit zijn zandgronden met een diepe antropogene humus A-horizont die mogelijk zijn geassocieerd met een begraven horizontsequentie van de paleobodem. Dergelijke gronden hebben een specifieke relevantie, aangezien de eventuele archeologische waarden goed bewaard zijn gebleven in het geval er een intacte (begraven) paleobodem aanwezig zou zijn. De bewaringsgraad van de paleobodem is dan ook recht evenredig met de bewaringsgraad van eventueel aanwezige archeologische waarden (bodemsporen en/of artefactenconcentraties).

Tenslotte komen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied ook een Zdb-bodem en een Sdb-bodem voor. Dit betreffen matig natte zandbodems met een structuur B horizont.

De laatste decennia werden op het terrein geen noemenswaardige bodemingrepen uitgevoerd, buiten de aanleg van een gasleiding in het projectgebied. Hierdoor bestaat er een hoge archeologische verwachting voor de aanwezigheid van (pre)historische vindplaatsen uit alle mogelijke perioden vanaf de steentijd tot en met WOII, dit in de vorm van artefactenconcentraties en/of bodemsporen. Er is geldt een zeker potentieel voor de aanwezigheid van artefactenvindplaatsen van jager-verzamelaars (steentijd) omwille van de specifieke (paleo)landschappelijke gesteldheid, nl. de combinatie van een mogelijk goed bewaarde horizontsequentie van een paleobodem onder een dikke antropogene bovengrond en de nabijheid van een waterloop (de Zwarte Kobensbeek). Omwille van de situering van een gebouw in de noordoostelijke zijde van het projectgebied op de Ferrariskaart (ca. 1775) dient er ook een specifiek hoge verwachting voor vindplaatsen met bodemsporen uit de Nieuwe Tijd te worden vooropgesteld.

2.2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en het potentieel op archeologische datawinst/kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- *Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?*
- *Zijn er nog intacte - al dan niet begraven - (paleo)bodems aanwezig?*
- *In hoeverre is de bodembouw - zoals weergegeven op de bodemkaart - recent⁴ verstoord?*

⁴ Hiermee wordt de periode na de Tweede Wereldoorlog bedoeld.

- Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?
- Wat is de aard en de datering van de aanwezige archeologische waarden?
- Is verder archeologisch onderzoek nodig?

2.2.5 Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?

3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?

4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijk booronderzoek (manuele uitvoering)	Ja	Het is zinvol en nuttig om een verkenning van de lithostratigrafische opbouw van het terrein uit te voeren door middel van een landschappelijk booronderzoek. De resultaten van een landschappelijk booronderzoek kunnen een antwoord verschaffen op de vraag in hoeverre de paleobodem nog bewaard is gebleven en dit in functie van eventueel verder prospectieonderzoek voor artefactenvindplaatsen (uit de steentijd).
Landschappelijke profielputten (manuele uitvoering)	Nee	Aangezien de bovengenoemde vraagstellingen beantwoord kunnen worden aan de hand van een analyse van de profielopbouw via boringen is het niet noodzakelijk om deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-baten argument).
Geofysisch onderzoek	Nee	Het is niet nuttig om deze methode toe te passen. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens met betrekking tot de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Deze methode is vooral nuttig op terreinen waar ondergrondse lineaire bodemsporen en (muurwerk)constructies met hoge graad van zekerheid worden verwacht op basis van het bureauonderzoek, wat hier niet het geval is.
Veldkartering	Nee	Het projectgebied is momenteel nagenoeg volledig bedekt door grasland. De aanwezigheid van deze vegetatie maakt het quasi onmogelijk om door veldkartering artefacten op te sporen. Bovendien ligt het onderzoeksgebied aansluitend op een gebied met m-gronden (gronden met een dikke antropogene bovengrond) waardoor er een afdekking van de archeologisch relevante horizonten verwacht wordt, met een afwezigheid van archeologisch relevant vondstmateriaal aan het oppervlak tot gevolg.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuin	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	ja	Het criterium om over te gaan tot een verkennend en/of waarderend archeologisch booronderzoek en/of proefputten betreft de mate van bewaring van de paleobodem. Dit moet blijken uit de resultaten van het voorafgaand landschappelijk bodemonderzoek. In het geval van een positief resultaat (aanwezigheid van een volledig intacte horizontsequentie van de paleobodem) geldt namelijk een hoge verwachting voor <i>in situ</i> bewaarde vuursteenvindplaatsen en artefactenconcentraties uit de prehistorische periode (steentijd en metaaltijden).
Waarderend archeologisch booronderzoek		
Proefputten in functie van steentijd artefactensites		
Proefsleuven en/of proefputten (in functie van steentijd artefactensites en vindplaatsen met bodemsporen)	Ja	Het is nuttig en noodzakelijk om deze methode toe te passen op het terrein om mogelijk aanwezige sites met bodemsporen op te sporen en af te bakenen. De mogelijke aanwezigheid van een dikke antropogene bovengrond (plaggenbodem) verhoogt de kans op een goede bewaring van archeologische bodemsporen in de ondergrond. De resultaten van het onderzoek kunnen een antwoord verschaffen op de volgende onderzoeksvragen: - Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte, tijd en functie? - Wat is de aard van de aanwezige archeologische sporen? - Wat is de relatie tussen de lithostratigrafische opbouw van het terrein en de bodemsporen? - Wat is de relatie tussen het (paleo)landschap en de vastgestelde archeologische vindplaatsen? - Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische waarden?

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk *assessment* zijn beantwoord.

2.2.6 Onderzoekstechnieken

Landschappelijk bodemonderzoek

Het veldwerk wordt uitgevoerd conform de voorschriften in de Code van Goede Praktijk met betrekking tot landschappelijk booronderzoek.⁵

Specifiek:

Het landschappelijk bodemonderzoek wordt uitgevoerd door middel van een booronderzoek, waarbij een veldwerkleider met ervaring in dergelijke landschappelijke booronderzoeken wordt bijgestaan door een (assistent-) aardkundige. De manuele boringen worden uitgevoerd met een edelmanboor met boorkopdiameter van 7 cm.

Gezien de omvang van het terrein en het feit dat de vraagstelling zich focust op de afbakening van archeologisch relevante pedogenetische zones wordt voor dit projectgebied het gebruik van een verspringend driehoeksgrid van 30 m bij 50 m aanbevolen (fig. 2.2). Indien afgeweken wordt van de initiële opzet op basis van het voortschrijdend inzicht tijdens het veldwerk, wordt dit beschreven en verantwoord in de rapportering.

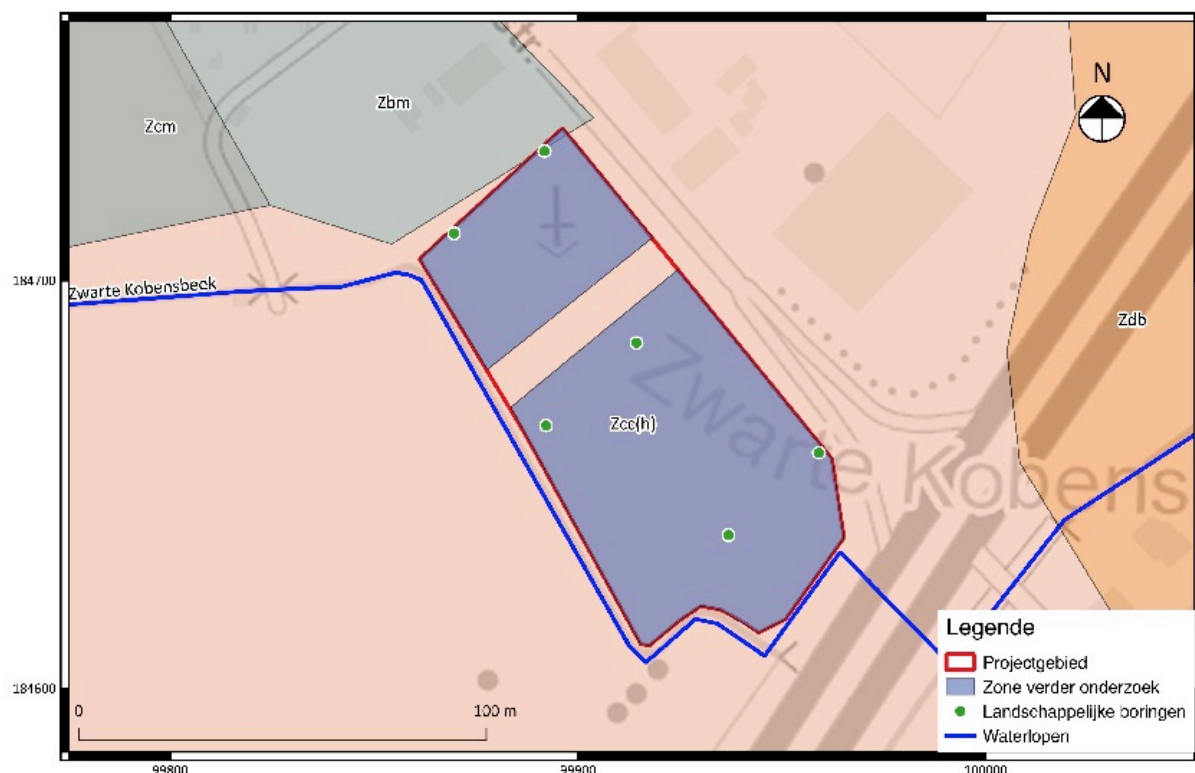

Fig. 2.2: Vooropgestelde boorpuntenkaart bij het landschappelijk bodemonderzoek (geprojecteerd op de bodemkaart).

⁵ Code van Goede Praktijk, versie 3.0, p 45-51.

Archeologisch booronderzoek (verkennend en waarderend) en/of proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het veldwerk wordt uitgevoerd conform de voorschriften in de Code van Goede Praktijk met betrekking tot verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek.⁶

Deze methode wordt aangewend indien na het landschappelijk bodemonderzoek blijkt dat er archeologisch relevante pedogenetische zones (met een volledig intacte horizontsequentie van de paleobodem) aanwezig zijn binnen de grenzen van het projectgebied. De vraagstelling focust zich hier op de aanwezigheid, de aard en verspreiding van *in situ* artefactenconcentraties, vandaar de term *archeologisch booronderzoek*.

Het verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek wordt uitgevoerd door een veldwerkleider met ervaring in deze materie. De manuele boringen worden uitgevoerd met een edelmanboor met boorkopdiameter van 15 cm. De relevante bodemhorizonten worden droog gezeefd op een zeef met maaswijdte van max. 2 mm, met het oog op de recuperatie en inzameling van artefacten. In het geval zeven op een maaswijdte van 2 mm niet efficiënt kan plaatsvinden door de aard van de sedimenttextuur kan een grovere maaswijdte (max. 6 mm) worden gehanteerd.

In het geval van een positief resultaat (minstens één artefact in een onverstoorde bodemhorizont) wordt een waarderend onderzoek in de vorm van een booronderzoek (in een grid van max. 5 m bij 6 m) uitgevoerd rond de positieve boorpunten. Per vastgestelde artefactenvindplaats dient minstens één proefput in functie van steentijdsites te worden aangelegd om de relatie tussen de lithostratigrafie en de artefacten(concentraties) te bepalen. De voornaamste doelstelling van het waarderend onderzoek betreft het accuraat afbakenen van de aanwezige steentijdvindplaats(en) in drie dimensies.

Proefsleuvenonderzoek

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Het betreft een vindplaats met bodemsporen zonder complexe verticale stratigrafie.

De aanlegdiepte van de proefsleuven wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider op basis van de vraagstelling en de onderzoeksdoelen. Ook de inplanting van de kijkvensters wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. De locatie van de kijkvensters staat in functie tot de densiteit en aard van de aanwezige bodemsporen.

De proefsleuven hebben een breedte van 2 m en worden aangelegd haaks op het hoogtelijneninterval, om de relatie tussen de lithostratigrafische opbouw van de ondergrond en het reliëf zo accuraat mogelijk te vatten. De proefsleuven worden aangelegd in een vast grid. Het betreft parallelle raaien van ononderbroken proefsleuven met een maximale tussenafstand van 15 m ten opzichte van elkaar, gerekend vanuit de centrale lengte-as van de sleuven (fig. 2.3).

Door middel van proefsleuven wordt 10% van het onderzoeksareaal onderzocht. De gezamenlijke oppervlakte van de kijkvensters bedraagt 2,5%.

⁶ *Idem*, p. 59-63.

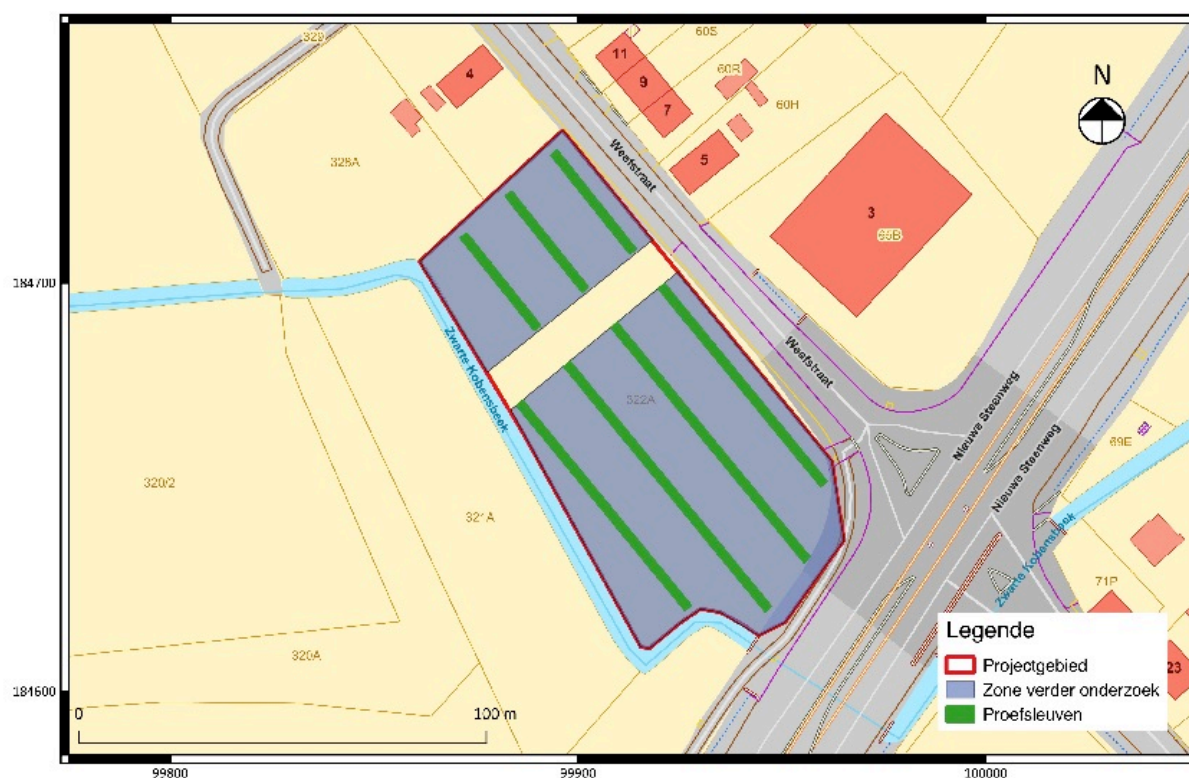

Fig. 2.3: Vooropgestelde sleuvenplan bij het proefsleuvenonderzoek (geprojecteerd op de kadasterkaart).

2.2.7 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien.